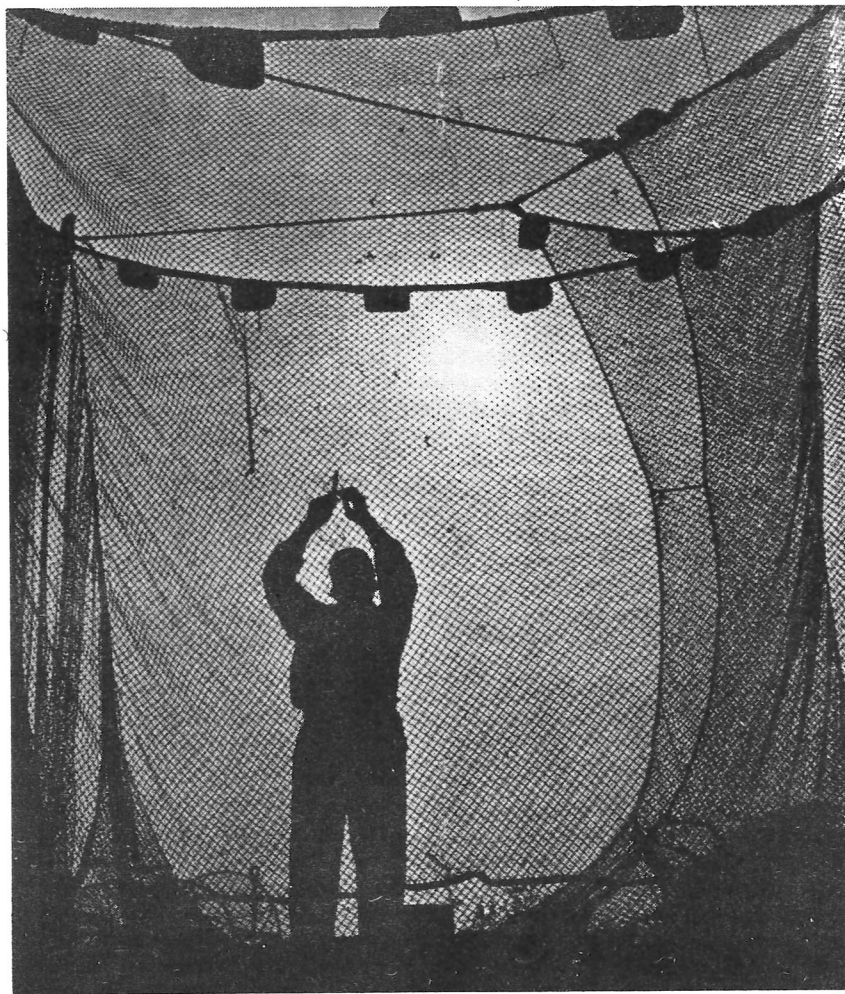

RE-FORMATIO

Apostolat

5/1972

PÅ APOSTLENE'S GRUND

Matth. 16, 13 - 26

AF PASTOR TAGE LUNN, ÅRHUS, SCT. LUKAS KIRKE

"OG PÅ denne klippe vil jeg bygge min kirke", siger Jesus. Men hvad er det for en kirkegrund, en klippegrund under kirken, Jesus her tænker på? Der er mange, der mener, at det er Peters bekendelse: "Du er Kristus, den levende Guds Søn", men så havde det dog været naturligare, om Jesus havde sagt: "På denne trosbekendelse vil jeg bygge min kirke". Når det er Peter, han taler til, så må det være Peter, der skal være klippen, ikke Peters tro, men Peters gerning, hans embede som apostlenes leder og førstemand. Og det forstår vi vist også godt, hvis vi tænker os om. Det er dog logisk.

EN HELLIG KIRKE

Se, hvis jeg smider noget vand i hovedet på menigheden og siger: Værsgo' at drikke, enhver, som er tørstig, ja, så vil vandet blive spildt, ingen får glæde af det, måske snarere fortræd. Nej, hvad gør jeg? Jeg tager vandet i et vandglas, og så kan folk drikke. Og sådan kan det heller ikke nytte at smide Peters trosbekendelse i hovedet på menigheden: "Du er Kristus, den levende Guds Søn", men dette ord må have en ramme, en kirke. Peter skal så at sige være den glaspuster, som skal skabe det vandglas, hvori livets væld kan rummes. Eller sagt med et bibelsk billede: "Man hælder ikke ung vin på gamle lædersække; nej, ung vin kommer man på nye lædersække". Det er Peters opgave at være den lædersækkefabrikant, som skaber lædersækken til den nye, unge, brusende vin, som Kristus har bragt.

Det er en vældig opgave, en umulig opgave for et menneske. Og man kunne derfor tænke: den kirke, som Peter skal organisere, den bliver som alt menneskeværk noget makværk, og noget der ikke holder. Men Jesus siger heller ikke, at det er Peter, der skal gøre det. Han skal være den klippe, hvorpå Kristus skal bygge sin kirke. Derfor er kirken Guds værk, en hellig kirke, som trosbekendelsen siger, og dermed evig som Gud selv. Sådan taler Paulus også om, at kirken er bygget på "apostlenes og profeternes grundvold med Kristus selv som hovedhjørnestenen".

SAGEN FØLGER NU PÅ SKYGGE

Der måtte skabes helt nye former. Nu var den gamle pagts tid forbi. Den havde som Bibelen siger det, kun været en skygge af det, der skulle komme. Nu er Mose-lovs tid forbi; nu kommer selve den sag, som loven skulle pege hen på. Men det gav dog en mængde problemer, som Peter og de andre apostle under Helligåndens vejledning skulle løse.

I Moselov finder vi Israels trosbekendelse, som atter og atter lyder i enhver jødes liv: Schema Israel: Hør Israel, Herren din Gud, Herren er een. Men nu siger Peter: Javel, men Jesus er Guds Søn. Hvis Gud er een, hvordan kan han da have en søn? Og så står vi midt i treenighedens spørgsmål, tre og dog een. Men Jesus havde sagt til sine apostle skærtorsdag i nadversalen, at Helligånden, sandhedens Ånd ville vejlede dem til hele sandheden. Det gælder også her. Peters trosbekendelse var ikke hans eget værk, men "Salig er du, Simon Jonas søn, thi det har kød og blod ikke åbenbaret dig, men min fader, som er i Himlene". Og var trosbekendelsen givet af Gud, så måtte Gud også kunne forklare, hvad der ligger i det. Der-

for måtte Peter forme kirkens lære, kirkens dogmatik. De gamle grundtvigske havde måske ikke ret i, at den apostolske trosbekendelse gik tilbage til apostlene, formet af Jesus i de fyrretyve dage mellem påske og himmelfart, men sagen er rigtig nok. Sådan har apostlene lært os om den kristne tro, åbenbaret dem af Gud selv.

Men så måtte det også medføre en ny gudstjeneste. Lovens mange ofringer var nu forbi. Men Jesus havde skærtorsdag i nadversalen stiftet den nye pagts gudstjeneste, samlet om hans offer på korset. Det måtte lægges til rette, så der blev bevaret så meget fra den gamle pagt som muligt, bibelen, den aronitiske velsignelse, Davids psalmer, og så dog et helt nyt indhold, en ny form.

HELLIGÅNDEN SKAL LÆRE JER ALT

Men der måtte også ske dette, at til det, som vi kalder Det gamle Testamente, men som for Paulus og Peter og Jesus var De hellige Skrifter, der skulle der nu føjes en ny del, Det nye Testamente. Men som Helligånden skrev Det gamle Testamente, sådan skulle han også være virksom her. Jesus havde lovet: "Talsmanden, Helligånden, som Faderen vil sende i mit navn, han skal lære jer alle ting og minde jer om alt det, som jeg har sagt jer".

Men alt dette kunne jo ikke fungere uden mennesker. Og den gamle pagts præsteskab var ophørt med ofringernes ophør. Nu måtte apostlene ordne den nye pagts præsteskab under Åndens vejledning, så evangeliet om Jesus Kristus, Guds søn kunne blive forkyndt ret. Da det sociale arbejde var ved at tage overhånd, indsatte apostlene diakoner til dette arbejde: "Men selv vil vi blive ved med gudstjenestens bønner og med ordets tjeneste". Her er de nye linier givet for præstegerningen.

APOSTLENE'S LÆRE - FRELSSENS GRUND

Så længe kirken lader sig dirigere af apostlenes lære og ordninger, så længe bygger den på den klippe, der ikke skal røkke, men vil den følge sine egne tanker eller statens ordre, så går det galt. Og her er der jo i den sidste uge sket noget, som har givet denne prædiken en uventet aktualitet. Provst Alshauge på Als har nedlagt sit hverv som provst, fordi han ikke ville tage imod en kvindelig præst i provstiet. Her stod altså en mand i konflikten mellem enten at følge statens love og vel også folkestemningen eller bygge på apostlenes ord, og han valgte det sidste for at blive på den faste grund, som dødsrigets porte ikke skal få overhånd over. Så svært kan det være i dag at stå i den danske statskirke.

Og så løfter vi vort blik op mod kirkens loft. Vi ser der i felterne de tolv apostle. Som I ved, er skiltet med deres navne malet med forskellige farve. Kunstneren,

REDAKTIONELT

RE-FORMATIO's redaktør gennem elleve år, sognepræst Børge Riisgaard, har efter eget ønske trukket sig tilbage fra posten som ansvarshavende redaktør, men fortsætter i redaktionen.

Meddelelsen blev forelagt på Virring-konventet i år. Man udtrykte her enigt stor tak til Riisgaard for veludført redaktion af bladet.

Til ny ansvarshavende redaktør valgte konventet sognepræst Hans Christian Christensen, Agri, som tiltræder med dette nummer. Redaktionen består iøvrigt af: Pastor C. B. Hansen, sognepræst Sigurd Mejndor, pastor O. Lund Pallesen, sognepræst B. Riisgaard og sognepræst Poul Ulsdal.

Johan Vilh. Andersen, har tænkt på Johs. Åbenb. 21, hvor der skildres, hvorledes muren om det himmelske Jerusalem hviler på tolv ædelsten, en for hver af apostlene. Peter; for nu særligt at nævne ham, har fået jaspis som sin ædelsten.

Det vil altså sige, at så længe de tolv deroppe kan se med glæde på det, der sker hernede, bygger vi på den evige klippegrund. De er tolv ædelsten uden om den kostbare perle: Du er Kristus, den levende Guds Søn. Men kommer vi i konflikt med dem, fordi vi vil være klogere end de, så er smykket slået i stykker, og så står vi i fare for at miste perlen selv.

Eller sagt mere personligt: Så længe du i dit gudsforhold tager apostlene alvorligt og lader dem vejlede dig til sandheden, så længe er du på frelsens grund, thi uden for kirken er der ingen frelse. Gud give os, at vi aldrig bliver utro her.

Amen.

NR. 625

AF PASTOR J. E. M. HANSEN, HADERSLEV

STATSBANERNE nummererer alle sine tog. Hver middag kører således tog nr. 625 fra Århus til Grenå.

Når staten udsender en betænkning om et eller andet, får betænkningen meget praktisk et nummer. Der findes en betænkning med nummeret: 625. Den udførlige titel er: "Betænkning om en foreløbig revision af højmessens (herunder dåb og nadver)".

Denne betænkning synes ikke rigtig at køre noget sted. Heftet udkom i slutningen af 1971, men en prøvekørsel er ikke begyndt endnu. Meget tyder dog på, at advent nogle steder vil blive fejret med indførelse af betænkningen. Det er nemlig blevet stillet i udsigt, at der snart vil komme en kgl. anordning, der bemyndiger bisperne til "at meddele tilladelse til forsøgsvis brug af tillægget, hvor præst og menighedsråd måtte være enige om at ønske det".

Lidt uklart – men det klares nok – nævnes et tillæg til biskoppernes "Vejledning i den danske Folkekirkes gudstjenesteordning". En væsentlig del af betænkningen gælder dog ellers alterbogen.

FORELØBIG – ENDELIG REVISION

Det påstås, at der skal være et meget udbredt ønske om at prøve betænkningens forslag. Eftersom forslaget betegnes som "foreløbigt", var det nok ellers bedre at vente, til den nedsatte kommission helt havde sluttet sit arbejde.

Praktiske problemer vil vise sig store. Først skal præst og menighedsråd nå til enighed om betænkningens dog formodede fortræffelighed. Da præst mange steder vil sige præster, er sagen nok ikke ligetil. Så kommer problemet, at menigheden vel skal kunne følge helt med i ændringerne, hvorfor der nødvendigvis må trykkes et "tillæg", som alle kan bruge. Ulejligheden og omkostningen bliver ikke lille. Om betænkningen så end var nok så god, må også huskes, at om nogle år skal man til at se på den "endelige" revision. Så skal den prøvekøres.

FORNYELSE?

Betænkningen kommer ikke som nogen overraskelse. Dels vidste man, at der var

nedsat en kommission (NB: den teologiske bestanddel ret ensartet!), og dels har det ligget i luften i adskillige år, at noget skulle ske.

Om fornyelse af gudstjenesten har der været talt og skrevet så meget, men hele tiden har det været tydeligt, at der blev lagt meget forskelligt i ordet "fornyelse". Sommetider tænker man undrende tilbage: for bare 10-15 år siden måtte de højkirkelige intet, i dag må "modernisterne" næsten alt.

Naturligvis er det uholdbart i en statskirke, at gudstjenesten er meget forskellig fra sted til sted. Da folkekirken reelt er en statskirke, må der følgelig ønskes fælles alterbog og ritual. Man kan ikke have, at enhver sender sit lille tog afsted. Derfor må findes et kompromis, som alle kan (skal) acceptere.

Adskillige gange i de to sidste hundredår har der været fremsat forslag om revision af liturgi og "tekster". De fleste forslag er aldrig blevet til virkelighed. Lidt mistrøstigt kan man tænke, at næsten alle ændringer kun har været for ringelser. Indførelse af en anden tekstrække skabte således problemer, som man stadig slås med. Liturgiændringerne i 1912 var heller ikke fremragende.

BETÆNKNINGENS TEKSTDEL

I det følgende skal for kortheds skyld "liturgien" nogenlunde lades uomtalt. Noget kunne der ellers nok være at sige om de foreslåede nadverritualer. Da også om det øvrige: dåb og absolution. Vigtigst er dog måske en gennemgang af betænkningens "tekstdel": kollekter, tekster – og visse helligdage.

GRUNDTVIG OG TEKSTRÆKKEN

Engang kunne man altså nøjes med een tekstrække. Dengang kendte menigmand hver søndags evangelium. Så fik nogle den ide, at præsterne ikke vedblivende kunne prædike over samme tekst. Andre havde den opfattelse, at menigheden skulle præsenteres for en større del af bibelen.

1839 udsendte biskop Mynster en slags betænkning. Et forslag til en "forordnet" alterbog (og ritual). Mynster opererede med tre tekstrækker. Anden række var dog epistlerne. I de to første rækker beholdt han nogenlunde det gamle, men føjede så sin egen nye række til.

Mynster nøjedes ikke med nye tekster. Han lavede også nye bønner. Simpelthen fordi han ikke kunne få de gamle kollekter til at passe med de nye tekster.

Grundtvig bemærkede tørt, at bispen jo bare kunne have holdt fingrene fra teksterne! Til begrundelsen – at præsterne skulle have mere afvekslende at prædike over – sagde Grundtvig, at det aldrig havde voldt ham nogen vanskelighed at prædike over det samme. Hvis en præst ikke kunne dét, hjalp det ikke med nok så mange nye tekster. Så skulle biskoppen ikke kun indføre de nye tekster, men også skrive prædikenerne for præsterne, ja helst også holde prædikenerne for dem.

Grundtvig havde i og for sig intet imod, om Mynsters forslag blev brugt. Han kunne/også selv ønske en fortsat (kontinuerlig) læsning i kirken af bibelen. Især Lukasevangeliets og Apostlenes Gerninger.

Dét, som lå Grundtvig på sinde, og som han ville slås for – han udgav en bog derom – var alene, at Mynsters "makværk" ikke blev obligatorisk. Skulle noget "forordnes", måtte det klart være bedre end det gamle, og dét var Mynsters langt fra.

70'ERNES DOMINANS

Betænkningen af 1971 – nr. 625 – er foreløbig fri. Den "endelige revision" forbliver nok også fri en vis tid. Næppe skal den på en stund indføres overalt. Utvivlsomt er det dog hensigten, at den efterhånden skal "forordnes" til almindelig brug. Derfor kan man ikke lade fem og syv være lige. En senere generation (om verden da

består) skal ikke lide under, at en bestemt teologi var dominans i 70'erne.

ET KOMPROMIS

Helt bange behøver man måske alligevel ikke at være. Den foreliggende betænkning er et kompromis, som ikke kan tilfredsstille farlig mange. Gammelkirkelige må afvise betænkningen, fordi den aldeles ikke er den lovede "nænsomme" revision. Modernister kan kun mene, at betænkningen ikke er vidtgående nok. Hvis sandheden altid var i midten, kunne betænkningens fædre altså være tilfredse, men således forholder det sig jo ikke.

De mange, som kun er interesseret i en fornyelse, der er mere "forståelig" (sproglig set) må også føle skuffelse. Et lille eksempel. Nuværende indgangsbøn har denne passus: "Oplad nu således mit hjerte". Dette foreslås ændret til: "Opluk nu mit hjerte". Hvis man overhovedet skal have en indgangsbøn, og ikke kan acceptere den nuværende, så er det anderledes ændringer, der skal til. (Man må da hellere foretrække menighedsrådsforeningens forslag). Tilsvarende vil næppe heller de foreslåede ændringer af salutationen tilfredsstille ret mange.

NÆNSOM?

Disse to ændringer — af indgangs- (og udgangs-) bøn og salutation — synes at berettigede påstanden om en "nænsom" revision. Til gengæld er det svært at se det "nænsomme" i resten af betænkningen.

Endog helligdagene har kommissionen ønsket at røre ved. I biskop Mynsters fodspor vil man have "Sct. Stefans Dag" (den såkaldte 2. juledag) afskaffet. Kommissionen siger nok, at afskaffelsen kun skal ske "i visse tilfælde", men anfører dog til lige: "hvor det ønskes" (af hvem?)!

Desuden vil kommissionen have indført en "Helligtrekongers søndag". Dette skal ske på bekostning af "Søndag efter Nytår". Da denne søndag kan falde allerede den 2. januar, er situationen lidt tosset. Hvis ændring skal ske — og uægtelig er det en mangel, at vi ikke mere har "Helligtrekongersdag" — kunne man måske lave en alternativ ordning å la den foreslåede for Mariæ Bebudelsesdag.

Kommissionen ønsker nemlig at genindføre "Femte søndag i fasten" — et ret prisværdigt ønske — og da man også ønsker at fastholde Bebudelsesdagen (tak!) foreslår man, at Mariæ Bebudelsesdag skal holdes den søndag, som det pågældende år falder mellem 22. og 28. marts. Dette forslag fortjener overvejelse.

De helt store ændringer møder vi i behandlingen af kollekter og tekster. Den behandling er bestemt ikke "nænsom".

HALVDELEN AF KOLLEKTERNE VÆK

Det falder straks i øjnene, at kollekternes antal er stærkt formindsket. Betænkningen har kun 25 kollekter. Langt over halvdelen af de gamle kollekter er således blevet forkastet.

Kommissionen meddeler, at den ikke vil fremsætte noget endeligt forslag, men afvente et underudvalgs fortsatte arbejde. Følgelig må bedømmelsen hér da især beskæftige sig med tanken om at formindske antallet af bønner.

Siden kommissionen altså vil vente, er det uheldigt, at den foregriber begivenhedernes gang. Såfremt den endelige revision vil bevare en kollekt til hver søndag (om ikke lige de nuværende kollekter) er det meningsløst — nu — at nedskære antallet. Har man først hugget en arm af en mand, er det svært at sætte den på senere.

Også Mynster var inde på ideen med formindskelse af kollekter. Han nedskar endda antallet kraftigere, end selv nr. 625 gør. På den anden side gav han to kollekter til hver helligdag, så sluttallet dog er højere end betænkningens.

Mynster havde den samme "geniale" ide, at de forskellige afsnit af kirkeåret

kan nøjes med een kollekt. Advent sin. Helligtrekongerstiden sin. Fastetiden sin. O. s. v. Trinitatistiden kneb det meget med. 27 søndage i rad skulle den samme bøn alligevel ikke høres. Så tog biskoppen syv søndage sammen.

Mynsters fremgangsmåde var altså: først vedtog han (med sig selv) at der skulle være disse perioder á 7 søndage, og så lavede han bønnerne derefter. Da bønnerne i en syvsøndagsperiode skulle være den samme, måtte den ikke "passe" til kun een søndag, men bønnerne skulle helst indeholde lidt, der passede til hver af søndagene.

CENTRALT KRISTELIGT INDHOLD

I betænkning nr. 625 anvendes en anden fremgangsmåde. Kommissionen har gennemgået alle årets kollekter. Man har fjernet alle dem, der af en eller anden grund ikke kunne bruges. Enten syntes man ikke om dem, eller også var de for tydeligt forbundet med første tekstrække.

Kommissionen skriver: "Ved udvalget (af kollekterne) har man også søgt at pege på kollekter med et så centralt kristeligt indhold, at de kan bruges, når der prædikes over både første og anden tekstrække". Man bemærker ikke kun den praktiske grund, der anføres, men også vendingen: "centralt kristeligt indhold".

Vist skal det indrømmes, at de gamle kollekter er nært knyttet til første tekstrække — naturligvis — men uden stort besvær kunne i al fald adskillige af bønnerne ændres, og dét nænsomt, så de også "passede" til anden række. Således kunne man i bønnerne til "5. s. e. trin." bare stryge ordene: "med Simon Peter".

Når bønnerne til "8. s. e. trin." stryges, skønt den harmonerer udmærket også med 2. række, har vi måske et eksempel på en bøn, som kommissionen finder ikke har et "centralt kristeligt indhold".

Da kommissionen havde fået sine 25 kollekter, fordelte den dem til de forskellige perioder. Trinitatistiden fik nok knyttet syvtallet til sig, men ikke som Mynster benyttede det.

KOMMISSIONENS MORALSKE OPSTØD

Og så teksterne. Vist kun ca. en trediedel af årets helligdage får lov til at beholde deres tekster urørt. De øvrige helligdage er genstand for revision. Nogle af ændringerne er vel ret små, som når man stryger et "thi" i begyndelsen. Så langt ville Mynster forresten ikke gå. Han sagde, at om en tekst end begyndte med et "og" eller et "men", ville det være "utilbørligt" at ændre noget.

Søger man princippet for de mange tekstudskiftninger, synes det ikke at være et forkortelsesprincip. Ofte er den nye tekst længere end den gamle. Snarere må formodes, at man også her har set på, hvad "man" kalder "centralt kristeligt". Derfor er man gået hårdhændet til værks imod moralske tekster.

Kommissionen har ikke haft stor kærlighed til sankt Jakob, og visse udtalelser af sankt Paulus er heller ikke accepteret. Tidsånden har man bøjet sig for. Det er nok typisk, at epistelteksterne efter anden række til de to første søndage efter Helligtrekonger er blevet udskiftet.

HENSIGT, DER IKKE KAN BIFALDES

Bibelord er altid gode, og det skal indrømmes, at de nye stykker ofte synes godt valgt. Dette betyder dog ikke, at de er bedre end de gamle. Er det end især anden tekstrække, det går ud over — første række rammes dog også mærkbart — så er det aldeles ikke klart med de fleste ændringers nødvendighed. Selv hvor ændringerne er ret små, kan man fornemme en hensigt, der ikke kan bifaldes.

Bagest i betænkningen stilles forslag om forkortelser i højmessens. Blandt andet skal den ene tekstlæsning kunne udgå. Dette er godt. Vel at mærke, når vi har "ulige" år!

Snart kører toget ud på prøvetur. Selvom betænkningen er et år gammel, sker prøveturen alligevel for tidligt. Meget af revisionen – det meste – burde være droppet forinden. Da dette ikke er sket, må det forventes, at toget ikke når endestationen. Nr. 625 kan ikke køre!

HJERTESYMBOLIK OG MYSTIK

AF PASTOR SIGURD MEJNDOR, HYLLESTED

ORDET "hjerter" kan bruges om så meget. I en prædiken taler Morten Pontopidan om, at de slemme farisæere "kniber hjertets øjne sammen og siger: Det er sket ved Beelzebul!" (Sidste Prædikener II s. 23). Mærkeligt udtryk!

Hjertet er en muskel, men bruges i overført betydning for mangt og meget – for sindets rørelser ikke mindst..... jvnf. "Hjertelighed – Hjerteløs".

Herom skriver Søren Kierkegaard: "Folk, der selv kan have Hjertet i Halsen, paa Læberne, i Buxerne, kort ethvert andet Sted end paa rette Sted, forskyldte ganske naturligt at sigte Den for Hjerteløs, just Den, der har Hjertet paa rette Sted. Efter nemlig forgive at have søgt hans Hjerter paa ethvert af dem bekendte Steder for Hjertet, forvisses de om, at han intet Hjerter har; har han det nemlig paa rette Sted, og der falder det dem ikke ind at søge det –" (Citat fra Øieblikket).

Ak ja – det var dengang –
det var en god lommekniv!

Man bruger mundheld som: "Hvor der er Hjærtum, er og Husrum eller Sengerum – Der er aldrig så sort et Hjerter, så er der en hvid Plet på det – Hvad der kommer fra Hjærtet, går til Hjærtet –", o. s. v.

Talrige ordsprog bruger "hjerter" som symbolsk udtryk for menneskets sind eller "sjæl", dets egentlige Jeg. Man kan være "let" eller "tung" om hjertet, d. v. s. glad eller bedrøvet. "Hånden på hjertet" – d. v. s. svar ærligt, oprigtigt! (Efter tysk "Die Hand auf's Herz legen" om symbolsk handling ved edsafleggelse). Når det siges, at en forfatter har skrevet værket med sit "hjerterblod", så betyder det: ud fra sine dybeste personlige følelser.

I den gamle folkebog Lucidarius hedder det: "Hvor er Mandsens Siæl i hannem?" Mesteren svarer Disciplen: "Siælens Sæde er i Mandsens Hierteblod, saa at hun fylder alt hans Legeme".

HJERTE OG SJÆL I BIBELSK FORSTAND

Hos jøderne var der ikke en skarp adskillelse mellem legeme og sjæl. Derfor lokaliseredes sjælelige processer i forskellige legemsdele. Hjerter og sjæl er i bibelsk forstand identiske begreber. Følelser kunne f. eks. anbringes i nyrerne, forstand

og vilje i "hjertet".

Menneskesynet er i Skriftens forstand præget af enhed mellem det legemlige og sjælelige (jvnf. udtrykket "Kødets opstandelse").

Hjertet kan være sæde for tvivlen som for troen. Gud ransager hjerter og nyrer for at gengælde hver hans færd, hans gerningers frugt (Jer. 17. 10). "Hele sjælen er i nyrerne, i hjertet, i kødet, ligesom omvendt kødet præger hele sjælens karakter", skriver Johs. Pedersen om forskellen mellem vor opfattelse og den israelitiske vedr. sjæl og legeme. "Hvis f. eks. en konge dræber sin fjende, da er det hans højre hånd, der øver handlingen. I denne højre hånd ligger i det øjeblik hele kongens sjæl: dens stolthed og væld, dens had og grumhed og alt andet som udgør en krigerisk kongesjæl" (Johs. Pedersen "Israel" I, 2., s. 136-137).

I Ny Testamente er der et lignende syn – men dog "stærkere spor af en tendens til at opfatte sjæl og legeme som forskellige, ikke mindst med henblik på opstandelsehåbet", skriver R. Prenter i sin Dogmatik (s. 285).

HJERTET SOM KIRKELIGT SYMBOL

Hjertet som symbolsk tegn findes ikke i oldkirken. Amor og Psyke brugtes dog, idet man anvendte hedenske billeder som symboler, især på de første kristne gravminder. Hyppigt var det sindbilleder for den evige salighed, og disse var ofte fra de hedenske Dionysos-tjenester, jvnf. fønixfugle, vindruer, palmegrene, kranse o. lign.

Det er ikke nemt at sige, hvornår hjertefiguren dukker op som kirkeligt symboltegn. Det kendes tidligt til verdslig brug ved spillekortenes hjerter. Korttegnene menes i øvrigt at angive de 4 stænder: adel, gejstlighed, borgerskab og bønder med henholdsvis spær (spader) d. v. s. lancespids (symbol for krigerstanden), hjerter (fra fransk coeur – vist forvanskning af fransk "choeur", sangkor, der skulle symbolisere den gejstlige stand gennem tegnet for en alterkalk, iflg. Politikens Nudansk Ordbog), ruder (= borgerstanden – ved en diamantfacet) og kløve(r) = bondestanden.

Hjertesymbolet er jo særlig tegnet for kærlighed. Et flammende hjertes ikonografiske betydning er dyb religiøs inderlighed. Ved billeder af helgener, der bærer et hjerter, udtrykkes deres kærlighed, fromhed, barmhjertighed (caritas). Hjertesymbolet ses også forenet med troens kors og håbets anker.

HJERTET SOM HELGEN-ATTRIBUT

I senmiddelalderen og især i baroktiden bliver mange helgener udstyret med hjerter som attribut. Således har den store kirkelærer Augustin et flammende eller gennemboret hjerter i hånden. "Guds brud" Katherina af Siena udstyres med et korsmærket hjerter som kendetegn. (Iflg. legenden skal Kristus engang have vist sig for hende og "byttet hjerter med hende" – et legendemotiv, der fortælles om flere mystikere).

Henrik Seuse (Suso) blev så overvældet af kærlighed til sin frelser, at han indridsede Jesusnavnet på sit bare bryst. Det var i Minnesangernes tid, og det gav ham vel lindring med denne smerte- og sødmefyldte tatovering. (Minne = kærlighed, elskov).

"Doctora mystica", Theresia fra Avila (Spanien), som reformerede Karmeliterordenen, betegnes ved et brændende hjerter (med JHS-symbolet), som helgeninden holder i hånden. Frans af Sales, der særlig dyrkede Jesu-hjerter-andagten, er udstyret med et gennemboret hjerter, der har en tornekrans og har kors med glorie. Kajetan af Thiene, kaldt "den himmelske sjælejæger", bærer et hjerter med vinger.

Der kunne nævnes mange andre, der bærer hjertesymbolet. Ikke mindst forkæmperne for den såkaldte Jesu-hjerter-andagt: Salesianernonnen Johanna Franziska

af Chantal, Gertrud af Hefta, Johannes Eudes og Margareta Alcoque. Sidstnævnte kom især til at betyde meget som banebryder for nævnte særlige andagtsform ved de visioner, hun fik herom. Mystikeren Alfons Rodriguez har både Jesu og Marias hjerte som attribut. Begge hjerter er på hans bryst og forbundet med hinanden ved lysstråler! Den berømte grundlægger af jesuiternes orden (S.J.), Ignatius af Loyola, kan ses skildret med et hjerte i hånden, og det er genmemboret af tre nagler.

JESU HJERTE I ÅRHUS DOMKIRKE

Nationalmuseets værk om vore kirker har flg. om Århus domkirke vedr. kalkbillede i nordkappens østre svikkel.... "et rødt hjerte, hvori grønne minuskler: "inri", med tre grønne nagler og et grønt spyd".

Århus domkirke har mange interessante kalkmalerier. Mindre kendt er det, at der her findes Jesu-hjertebilleder. Det er overraskende, at sådanne kalkbilleder så tidligt har manifesteret sig som kultbilleder under vore himmelstrøg. Så højt mod nord!

Lægger man hovedet godt tilbage, ser man i det høje i hovedskibets fjerde fag, regnet fra øst, et mindre billede i den nordre kappe af Jesu hjerte med tre nagler. I krydsfaget ses i den østlige kappe bl. a. Gudslammet med årstallet 1480 og nedenunder symbolet for Jesu hjerte.

N. Saxtorph skriver: "I det andet fag i det søndre tværskib finder man malet på gjørdbuen mod syd tre nagler foruden en lanse, hvilket jo også minder om Jesu hjerte. I nordre sideskibs tredje arkade, østligt set, har vi den prægtige Madonna som kronet dronning med stråleglans. Guds moder er omgivet af rosenkransen, og øverst ses Jesu kronede hjerte! Desuden hans blødende hænder og fødder".

Disse Jesu-hjertebilleder er virkelig sensationelle. (Man fristes til at tænke på, om de skulle være sene efterdønninger af århusbispen Svends stærke påvirkning af cistercienserbiv og St. Bernhard-mystik!) Det er interessant, at naglesmedene har anvendt hjertesymbolet: et hjerte, hvorover tre nagler. De har brugt dette som kendetegn for deres håndværk (jvnf. artikel herom i købstadmuseet "Den gamle By"s årbog 1971 af S. Fritz).

JESU HJERTE FESTEN

Når Niels Saxtorph skriver i sin bog "Jeg ser på Kalkmalerier" (Politikens forlag), at man i denne domkirke har holdt en Jesu-hjerte-fest - "vistnok det eneste sted i Danmark i katolsk tid" (s. 339), så er det måske lidt rigeligt sagt. Egentlige "Jesu-hjerte-fester" blev først udstrakt til hele kirken i 1856. Festen holdes fredagen efter Kristi-legems-fest. Den skal minde om den uendelige kærlighed, Kristus har vist os ved sin død. "Thi således elskede Gud verden...." (Joh. 3. 16). Festens messe er i øvrigt fri for det sentimentale anstrøg, som hjerteandagter (eller bønner) ofte kritiseres for. Romerkirken har endnu en fest vedrørende hjertedyrkelsen: festen for "Jesu eukaristiske hjerte". Messen nævner just ikke her søde ord om hjertet, men om Herrens kærlighed i nadversakramentet. (Fejres torsdag efter Kristi-legems-fest).

Romerkirken forbyder i øvrigt nadverbrød med "Jesu-hjerte-billeder", og har søgt at retlede det liturgiske ved disse andagter, så de hverken kan lægge til eller trække fra aukaristiens centrale betydning.

Selv om middelalderens mystikere mediterede meget over Jesu-hjerte-mysteriet og fordybede sig især vel i passionstiden i hans lidelseshistorie så de tilbad de hellige fem vunder, ja også gjorde betragtninger over Herrens skuldervunde (d. v. s. læderingen af Jesu skulder ved bæring af tværbjælken under hans tunge gang på "via dolorosa" mod Golgatha), så gik der lang tid, inden der kom egentlig

VED FREMLÆGGELEN AF DET DANSKE ANTIFONALE

AF ORGANIST, MAG. ART. & DR. THEOL. FINN VIDERO

Det er godt at takke Herren
lovsynge dit navn du høieste

SOM DET Danske Antifonale - eller rettere første del af det - foreligger her i dag, er det resultatet af mange års arbejde og et samarbejde mellem flere personer. Jeg skal ikke her opholde mig ved dette arbejdes historie - den er både lang og knudret - men jeg skal blot nævne, at den har rødder helt tilbage til årene omkring 1930, da man i forskellige kredse herhjemme begyndte at interesse-

re sig for den gregorianske sang og dens mulige anvendelse i praksis med danske tekster.

ANTIFONALETS FORLØBERE

Jeg skal også gå let hen over de små eller større publikationer, der fra tid til anden så dagens lys med det formål at anvendes ved bestemte lejligheder. Lad mig her blot fremdrage navnene Johannes Bruun, Erik Abrahamsen og Gunnar Pedersen, som alle med stor iver gik ind for denne sag og var med til at skabe interesse om den. Deres arbejder var naturlige forløbere for det resultat, vi kan fremlægge her idag. Ja, det var vel Gunnar Pedersen, der først begyndte at arbejde hen imod at tilvejebringe et fuldstændigt antifonale med dansk tekst, men af forskellige grunde måtte give arbejdet fra sig. En del af hans arbejde foreligger i det lille antifonale, der blev udsendt på Theologisk Oratoriums forlag i 1949 under Monrad Møllers og min medvirken, og i de følgende år blev det vor opgave at fortsætte, hvor han slap. Ingen af os anede vel dengang, hvilket stort og trælsomt foretagende vi havde indladt os på, for havde vi dengang kunnet forudse hvilke tusinder af timer vi skulde ofre af vor tid og hvilke næsten uoverstigelige vanskeligheder vi vilde få at kæmpe med, så tror jeg jeg tør sige – i al fald for eget vedkommende – at jeg var sprunget fra.

LAURENTIUS PETRI SÄLLSKAPET

Men vanskelighederne meldte sig ikke straks. De kom først senere, da vi var kommet igennem den første optimisme og med et glad og tillidsfuldt sind var nået til de første resultater, som jeg nu slet ikke tør tænke tilbage på. En meget stor hjælp for os var det at deltage i Laurentius Petri Sällskapets sommerkonventer, hvor vi blev bekendt med det arbejde af tilsvarende art, som var gjort i Sverige, og både Knut Peters og Arthur Adell stod os på mange måder bi med råd og vejledning, så at det er mig en kær pligt ved enhver given lejlighed at mindes disse to pionerer med dyb taknemlighed for hvad vi lærte af dem.

BENEDIKTINERNE I SOLESMES

Mit eget kendskab til gregoriansk sang var på dette tidspunkt stærkt begrænset. Jeg havde ganske vist til min magisterkonferens i sin tid syslet med Graduale Romanum og Peter Wagners Einführung in die gregorianischen Melodien, men tidesangen, antifonalet dertil og det arbejde, der var gjort af de franske benediktinere i Solesmes var mig totalt ubekendt trods besøg både i Beuron og Solesmes. Det viste sig senere, at netop dette arbejde skulde blive af afgørende betydning for vort, men foreløbig gik vi ad de veje, som svenskerne havde vist os, selv om det til tider begyndte at gå op for mig, at jeg måtte trænge dybere ind i den gregorianske sang, hvis jeg skulde kunne løse de vanskeligheder, der efterhånden begyndte at melde sig.

NYERE LITTERATUR

I flere år gav Adell mig til opgave at holde foredrag ved Laurentius Petri Sällskapets konventer, og dette førte til, at jeg måtte sætte mig ind i en del nyere litteratur om gregoriansk sang, der bl. a. behandlede tonale og rytmiske spørgsmål, og de derhen hørende problemer fremlagde jeg – ofte til megen forfærdelse – i svenskernes kreds, fordi der rokkedes ved adskillige af de anskuelser, som Peter Wagner havde fremført.

ANTIPHONALE MONASTICUM

Det var imidlertid først, da jeg for en snes år siden fik fat på en bog, der gav en

indgående fremstilling af stilspørgsmålene i gregoriansk sang, at jeg begyndte at forstå, hvordan der skulde arbejdes. Som udgangspunkt for vort arbejde havde jeg allerede tidligere – også til svenskernes forfærdelse – valgt Antiphonale Monasticum, idet de deri forekommende melodiformer har et karskere og mere oprindeligt præg i sammenligning med Liber Usualis og Antiphonale Romanum. Antiphonale Monasticum er baseret på et par af de tidligste og mest pålidelige håndskrifter bl. a. den såkaldte Codex Hartker i biblioteket i klostret St. Gallen i Schweiz og menes at overlevere den gregorianske sang i renere form end de senere håndskrifter. Det var også begyndt at gå op for mig, at vi i Danmark hverken kunde eller skulde følge svenskerne slavisk, da dansk og svensk trods alle lighedspunkter dog er to forskellige sprog, og især kunde jeg ikke godtage, at vi overtog melodiformer fra svenskerne uden at have haft adgang til at se den oprindelige kilde. Dette førte naturligvis til megen spekulation, mange forgæves forsøg og mange studier uden at det var muligt at finde en helt tilfredsstillende udformning af forskellige melodiske og rytmiske forhold.

AFGØRENDE VENDEPUNKT

Først da jeg for en snes år siden fik fat på Ferretti's Estetica gregoriana lærte jeg til bunds visse grundlæggende forhold at kende, og det betød et afgørende vendepunkt i arbejdet. Hele det indtil da tilvejebragte materiale blev nu underkastet gennemgribende revisioner, men der var så også sikkerhed for, at resultaterne var gregorianske i den forstand at de lå inden for stilens grænser. De ændringer, der kunde og skulde foretages, måtte ikke gå ud over, hvad man også havde foretaget i den levende tradition, når en given melodi skulde anvendes til en ny tekst, og noget af en triumf var det, at også de yngre svenskere måtte erkende, at fremgangsmåden ikke alene var rigtig, men også førte til bedre resultater.

DANSK SPROG – GREGORIANSK SANG

Men lad os et øjeblik standse ved grundproblemet. Det latinske sprog, som inden for romerkirken indtil for nylig var det eneste tilladte sprog til liturgisk brug i såvel messe som officium, har alle dage været anset for at være knyttet til den gregorianske sang på en sådan måde, at tekstens akcentforhold danner forudsætning for den melodiske linjes udformning. Det falder derfor mange mennesker vanskeligt at tænke sig den latinske tekst ombyttet med en tekst på et andet sprog. Dette kan heller ikke lade sig gøre uden visse indgreb i melodiens gang, idet teksten ikke alene skal falde mundret, men sprogets naturlige akcenter og talens levende rytme skal svare til melodiens gang på en sådan måde, at tekst og toner synes uløseligt forbundet. Når melodien synges skal man have det indtryk, at det blot er den i tekstens betoning liggende latente melodi, der nu materialiserer sig hørbart. Arbejdet med at tilpasse en tekst på et andet sprog end latin til den gregorianske sang har derfor både en musikalsk og en sproglig side. Man må lytte til de fineste nuancer i sproget, undgå alle hårdheder og sørge for, at betoningerne placeres der, hvor melodien giver dem deres naturlige understregning.

BETONINGER

Det er ikke mulig her i alle enkeltheder at gøre rede for de problemer, der kan opstå – og også opstod – når man har at gøre med et til tider så håbløst genstridigt sprog som dansk. Jeg skal blot nævne det forhold, at vi i dansk talesprog har en række betoning, der i poesi – desværre – kan flyttes på grund af versemålet og derigennem virker tilbage på talesproget, der på sin side med glæde akcepterer hvad som helst af falske betoning. Det hedder fx. i salmen: OpSTANDen er den Herre Krist, og mange præster og forøvrigt mange andre med dem vil som regel

uden betænkning anvende denne betoning uden at skænke det en tanke, at det i korrekt dansk må hedde: OPstanden er den Herre Krist, jvnf. altergangs bønnen: OP-standne Herre og Frelser. I samme salme anvendes ordet HalleLuja med betoning på anden stavelse, men både græsk og latin har efter hebraisk betoning på tredje stavelse: HalleLUja, og det siger sig selv, at vi i tillem্পning af dansk tekst til gregoriansk sang ikke kan have betoning, der efter behov kan flyttes fra en stavelse til en anden, fordi gregoriansk sang ikke har et fast rytmisk metrum, der kan klargøre, hvor betoningen ligger. Altså måtte der træffes en afgørelse en gang for alle, og det blev naturligvis til fordel for den oprindelige betoning: HalleLUja.

Sådan kunde jeg nævne adskillige eksempler på dette, som vi under arbejdet spøgende kaldte BEtoninger, der for enhver pris måtte udryddes. En af de syv hovedrevisioner af det færdige materiale kom udelukkende til at dreje sig om dette forhold, men der kunde også nævnés andre ting. I dansk har vi ikke så sjældent to ord med stærke akcenter umiddelbart efter hinanden fx. návn's ære i sætningen: Giver Herren hans navns ære. Det er umuligt at synge, medmindre der kan findes en melodi, der har i det mindste to toner på det sted, hvor stavelsen: navns falder, da betoningen ellers svækkes og sætningen taber sin vægt. På tilsvarende måde har vi i dansk ofte en række ubetonede stavelser efter hinanden: altergæsterne, efterkommerne o. s. v. Sådanne ord lægger sig hindrende i vejen for en naturlig melodiføring, og man må da gribe til omskrivninger, der kan bidrage til en bedre løsning. "Alterets gæster" lader sig anvende, men ofte må teksten redigeres radikalt on for at kunne finde anvendelse.

TEMPOET

Når De gennemser antifonalet, vil De også lægge mærke til, at vi ved slutningen af en sætning eller foran et større ophold som regel noterer ottendedel-fjerdedel ved tostavelsesord med betoningen på næstsidste stavelse, medmindre den næstsidste stavelse er udpræget lang. Vi gør dette - i modsætning til svenskerne - ganske bevidst, fordi vi ved at deltage i de svenske konventer blev klar over, at den af svenskerne foretrukne notation med to fjerdedele ofte virker hæmmende på den flugt og det tempo, gregoriansk sang helst skal synges med.

GREGORIANSK SANG I DEN LEVENDE TRADITION

Det er klart, at når talen var om frit formede tekster eller parafraser af bibelsteder, kunde det lettere lade sig gøre at tilpasse teksten ved at omskrive den. Vanskeligere var det, når det drejede sig om direkte bibelcitater. I så fald måtte vi gå til grundteksten på græsk, latin eller endog hebraisk, foretage sammenligninger med ældre danske oversættelser, svenske, tyske og engelske bibeludgaver og samtidig studere de melodiske ændringer i sange, bygget over samme melodiske formler.

Hovedparten af de anvendte melodier er - som nævnt ovenfor - hentet fra Antiphonale Monasticum, men ved siden deraf er der taget stof fra Antiphonale Romanum, Antiphonale Seraphicum, Antiphonale Sarisburiense, flere svenske liturgiske håndskrifter som Aspöboken, Liber Upsaliensis og Liber Vexionensis og endelig fra Niels Jespersens Graduale. Det Danske Antifonale får derved noget af den brogethed, der kendetegner gregoriansk sang i den levende tradition, men det medfører til gengæld, at den sproglige redaktion er mindre konsekvent end den måske burde være. Den, der kender noget til vanskelighederne, vil imidlertid nok være noget tilbageholdende i sin kritik.

HYMNER

Som De vil kunne se, når De blader i Antifonalet, findes der forskellige sangfor-

mer: hymner, responsorier, antifoner, versikler og psalmodi. Hymnerne er som regel skrevet i et bestemt versemål, det fireliniede jambiske med otte stavelser i hver linje, men der findes også andre versemål, og det blev naturligvis oversætterens opgave i hvert tilfælde at tilpasse sin oversættelse til versemålet. Imidlertid kunde der også her opstå vanskeligheder, når vi vilde anvende tekster i versemål, der ikke findes anvendt i gregoriansk sang. I så fald måtte melodien fremskaffes ved en bearbejdelse og tilpasning af gregoriansk materiale, og her var det navnlig processionshymnerne fra samlingen Monodica medii Ævi bd. I, der på grund af deres bygning egnede sig bedst til at strækkes eller forkortes. I andre tilfælde opstod vanskelighederne ved at der fandtes tekster, der i een eller flere linjer krævede indskud eller udeladelse af een eller flere toner, men også disse vanskeligheder blev overvundet, forhåbentlig på overbevisende måde.

RESPONSORIER

Den anden kategori omfatter responsorierne. Af dem er der to typer, de korte, recitativiske, såkaldte responsoria brevia og de længere, melodirige responsoria prolixa, som navnlig hører hjemme i matutinen. Ved de korte responsorier, af hvilke der findes flere forskellige melodiske formler, er det af betydning, at teksten hverken er for lang eller for kort. Ved anvendelsen af bibelsteder kunde der derfor opstå vanskeligheder, men i de fleste tilfælde lykkedes det at finde frem til tilfredsstillende løsninger. I de mere melodirige responsorier tages der ofte lettere på betoningsspørgsmålene, men vi har dog søgt at undgå at tage så frit på tingene, som svenskerne undertiden tillader sig det her, og ved sammenligning mellem responsorier, bygget over samme melodiske formler, er det som regel lykkedes at klare vanskelighederne uden at gribe til ændringer eller indskud, som ikke har forbillende i det mindste i eet af disse responsorier.

HARALD VILSTRUPS INDSATS

Til påskeugens pragtfulde responsorier (der findes i anden del af Det Danske Antifonale) bad vi Harald Vilstrup om at gendigte teksten under hensyntagen til akcentforholdene, og med sin fine digteriske sans og fremragende poetiske begavelse gav han os danske gendigtninger med latinens akcentforhold, så at vi kunde anvende disse responsorier i deres helt originale skikkelse.

ANTIFONER - OFTE ET PUSLESPIL

Antifonerne er de korte sangstykker, der indleder og afslutter recitationerne af Davids Psalmer. Her kunde vi gå frem på forskellige måder. Den enkleste, men også den mest tidskrævende, bestod i mellem antifonalernes tusindtal af antifoner at oplede en, hvis tekst havde samme akcentforhold som den danske tekst, der skulde underlægges, og mærkeligt nok lod det sig i ikke så få tilfælde gøre at finde en sådan antifon. Lykkedes det ikke, kunde det i et antal tilfælde lade sig gøre at tilvejebringe en overensstemmelse mellem melodigang og tekstakcent ved lette melodiske ændringer efter de af Ferretti givne anvisninger, der som oftest bestod i at indskyde eller borttage en enkelt, betonet eller ubetonet stavelse. En anden fremgangsmåde bestod i at sammenligne en række antifoner, bygget over samme melodiske formel men med små ændringer svarende til tekstens akcenter. Fandtes der så i en af disse antifoner en tekstlinje med samme akcentforhold som den tilsvarende danske tekstlinje, blev dens melodiske udformning overtaget fra den pågældende antifon og sammenstillet med andre linjer, hentet fra andre antifoner, som brikker, der lægges i et givet mønster. Det vil føre for langt at komme ind på enkeltheder i denne fremgangsmåde, og jeg må derfor nøjes med at henvise til den redegørelse, jeg har givet i min artikel i publikationen Gregoriansk Sang på Dansk. Jeg

skal blot nævne, at denne fremgangsmåde var den, der krævede mest tid og tålmodighed, og det var ligeledes den, der var sværest at lære og derfor også krævede flest revisioner.

IKKE FÆRRE PROBLEMER MED PSALMODIEN

De problemer, der frembød sig ved recitationen af Davids Psalmer var ikke færre, og da det hurtigt viste sig, at det var uoverkommeligt at gennemarbejde de herhen hørende spørgsmål sideløbende med det øvrige arbejde, blev dette specialområde overdraget domorganist Rosenkilde Larsen, der har givet en redegørelse for de anvendte principper i den lige nævnte publikation.

24 ÅRS ARBEJDE

Nu da Det Danske Antifonale efter 24 års arbejde endelig er nået frem til at se dagens lys, stiller jeg uvilkårligt mig selv det spørgsmål, om det vilde have været muligt at nå et endnu bedre resultat. Fremtiden må besvare dette spørgsmål. Det er ved at bruge antifonalet, det skal stå sin prøve. Det er ved at synge og lytte det vil vise sig, om der endnu er ting, der behøver en sidste revision, men det er da nok muligt, at de unge, der nu vokser op, med tiden vil finde ufuldkommenheder, som de vil kunne afhjælpe.

DEN HØJESTE TIL ÆRE

For mit eget vedkommende har jeg en følelse af at have nået det yderste, jeg evner, og med det kendte latinske ord, at man ikke kan være forpligtet ud over sin evne – ultra posse nemo obligatur – lægger jeg nu Det Danske Antifonale i hænderne på den syngende menighed og håber, at det må blive til gavn og glæde og den Højeste til ære.

HJERTESYMBOLIK OG –MYSTIK (Fortsat fra side 74)

skred i "Hjertekulten" (Cultus sacratissimi cordis Jesus). Kun lejlighedsvis havde kirkefædre berørt Jesu-hjerte-tanker, således Justin, Origenes o. a.

Under en nedgangsperiode for romerkirken, ikke mindst i Frankrig under Louis XIV, kom "Sacré Coeur"-kulten som en belejlig fornyelse for fromhedslivet.

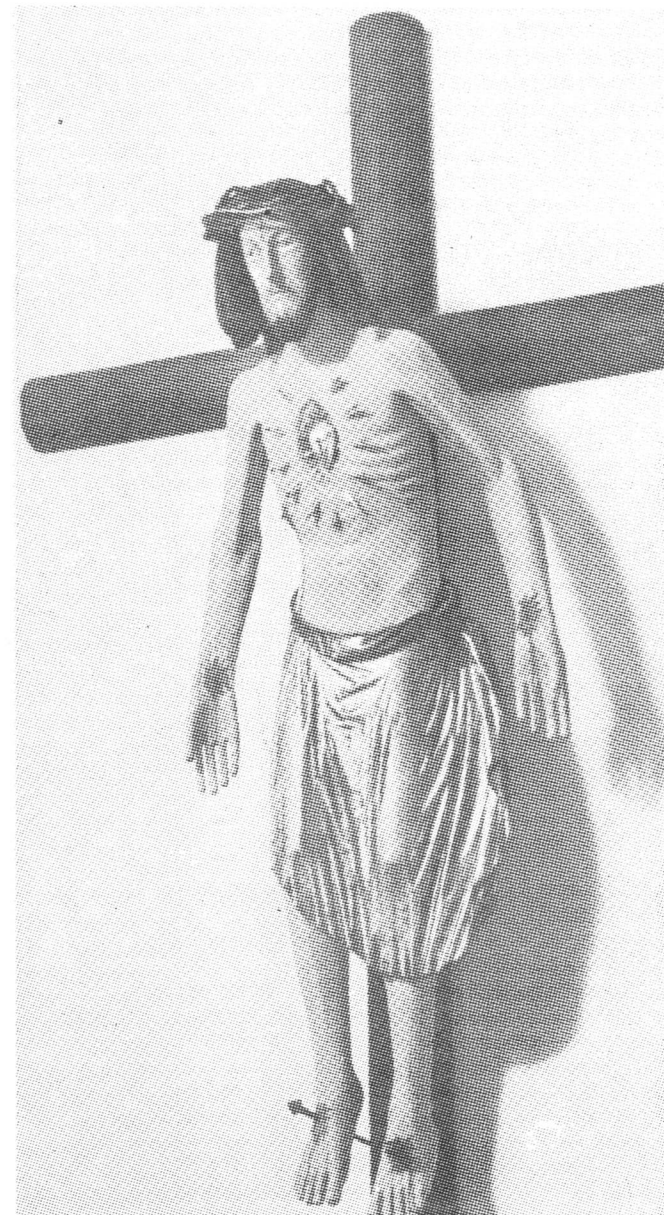
Det traf sig så, at advokatdatteren og salesianerindenonnen Marguerite Marie Alacoque fik en åbenbaring: Jesus viste sig for hende og trolovede sig med jomfruen. Ved en særlig åbenbaring 1675 fremviste han for nonnen sit hjerte, der flammede af kærlighed, og kundgjorde, at dette hjerte nu skulle gøres til genstand for en særlig tilbedelse på en bestemt dag.

Da den fromme nonne havde en jesuitisk skriftefader og fortalte om sine mystiske oplevelser og visioner, kom der så at sige "vind i sejlene". Den menneskekloge og erfarne pater af Jesu Selskabet (S.J.) vejrede kirkefremmende fordele ved Jesu-hjerte-andagter og søgte at få andagten gjort til officiel festdag i kirkeåret.

JESU HJERTE KULTEN STADFÆSTES

Romerkirkens ledelse tøvede – efter sædvane – med approbation af andagten, skønt den i høj grad viser bevågenhed ved nye folkereligiøse rørelser. Den forhaster sig ikke med at træffe afgørelser, når et og andet gror frem inden for fromhedslivet. Så mange fromme nonner har jo haft sære syner!

Kritik har der været nok af vedrørende Jesu-hjerte-dyrkelsen – også fra romersk side. Visse af kirkens ledere havde anelse om, at hvis der først blev givet officiel anerkendelse af denne andagt, ville vel også snart en dyrkelse af Madonnas

Den Korsfæstede. Af billedhuggeren, professor Huber, Oberammergau.

hjerter (ja vel sågar St. Josefs) blive fejret på bastant vis. I og for sig kunne man jo også tilbede Jesu tunge, øjne — ja hver del af hans hellige legeme. Der kunne affødes skrækkelig sødme ved sådanne specialandagter. Man måtte i hvert fald have hånd i hanke med det, dogmatisk og liturgisk set. Jesuiterne gav dog ikke op. En af deres teologer, Joseph de Gallifet (død 1749) udgav et skrift, der førte til officiel stadfæstelse af Jesu-hjerter-kulten. Han søgte at få sagen sat på plads med markant udformning: Gud er jo til stede i hvert af Jesu lemmer, altså også i hans hjerte!

Marie-hjerte-statue fremstillet efter oplysninger fra Luzia af Fatima.

MATERIALISERET MYSTIK

Inden for protestantismen kendes Jesu-hjerter-andagten stort set ikke. Den virker fremmedartet. (Måske noget krukke, materielmagisk?) Kritikere fandt at det åndelige og personlige fordunkles ved denne formularprægede objektivisering af Jesu hjertemuskel. Dyrkelsen af "Jesu hellige hjerte" er et typisk romersk-katolsk træk. Typisk for denne kirkes særegne fromhedsliv med materialiseret mystik. Det kom da også snart til dyrkelse af Jomfru Marias hjerte, og desværre til en smagens degeneration. Tarelvige billeder dukkede frem, og gipsfigurer lige så. Et stort rødt pølsegigt hjerte anbragtes på Jesusfigurerne. Hjertet kan være formet som brændende eller gennemboret. På samme måde med billeder af Guds moder: stærke farver og stort hjerte til opbyggelig skuen for enfoldige fromme uden smagens hæmninger.

Katolsk kirkekunst spænder fra det mest sublime til det værste "Kitsch". "Da vi bor under fælles glastag, skal vi dog være varsomme med at kaste sten mod hinanden", sagde den katolske præst Peter

Schindler. Også vi kender til smagløs kirkekunst!

SYMBOLET FOR JESU GRÆNSELØSE, GUD-MENNESKELIGE KÆRLIGHED

Det var ved jesuitiske anstrengelser, at Jesu-hjerter-andagten førtes igennem. Det endte med, at "Den hellige stol" anbefalede andagten på det varmeste, så pave Leo XIII indviede hele menneskeslægten til Jesu Hjerte, symbolet for hans grænseløse, gudmenneskelige kærlighed. Indvielsen skete år 1900.

Ikke uden grund hedder jesuiternes kirke i København "Jesu Hjerter Kirke". I Gesu-kirken i Rom er naturligvis smykket med hjertemotivet. Hele den billedmæssige og skulpturelle side af sagen er udførligt behandlet i "Lexikon der christlichen Ikonographie" (Herder) bind 2, s. 250f. (Værket er netop afsluttet nu med bind 4, men suppleres med et nyt om "Ikonographie der Heiligen").

I nævnte bind er der bl. a. afbildet et træsnit af en andagt til Jesu Hjerter af L. Cranach d. Æ. fra 1505. Der findes dog langt ældre træsnit med motivet. Omtalte billeder i Århus er vel lavet lidt før 1500. Undertiden findes motivet i forbindelse med "Arma Christi", Kristi våbenskjold.

Allerede i 1100-tallet kan man finde hjertemotivet skildret. Hjertet afbildet på Jesu bryst findes siden 1700-tallet. Selve Jesu-hjerter-festen indførtes i den katolske kirke 1765. Efter romerkirkens bestemmelser må hjertet kun gengives på brystet af Frelserens skikkelse — ikke båret i hånden — og skal være omgivet af stråler eller glorie og eventuelt vandret liggende liggende tornekrone. Ovenover kan der være luende ild og et lille kors.

Det er ikke tilladt at anbringe et hjertebillede isoleret som alterpryd, men det må bruges som udsmykning på antependier, d. v. s. alterbordsforhæng. Sidst i 1600-tallet og i begyndelsen af 1700-tallet lavedes der hjerteformede ostensorier (monstranser, d. v. s. beholdere med halvmåneformet skål til anbringelse af det indviede brød, hostien).

Mærkelig nok har det omtalte ikonografiske værk ikke nævnt det store Jesu-hjertebillede over højalteret i basilikaen Sacre Coeur på Montmartre — trods tysk grundighed!

INSPIRATION FRA NY TESTAMENTE

Som kilde for andagt til Jesu hjertet har man fundet inspirerende ord i NT, som hos Matthæus, kp. 11, vers 29: "Tag mit åg på jer og lær af mig, thi jeg er sagtmodig og ydmyg af hjertet" (kærlighedstanken). Ligeledes hos Johannes, kp. 19, vers 33: "En af soldaterne stak ham i siden med et spyd, og straks flød der blod og vand ud" (passionsmystik). Jvnf. vedr. den religiøse betydning f. eks. Romerbrevet, kp. 3, vers 25: "... Jesus, hvem Gud fremstillede som sonemiddel ved troen på hans blod". Endvidere: "Jesus, hans søns blod, renser os fra al synd" (1. Johs. 1, 7) m. m.

W. Wilmers (S. J.) skriver i sin dogmatik (s. 349): "Da Jesu hjerte hører til som en del af hans menneskelige krop, men også er "hypostatisk" forenet med hans guddommelige person, så er det klart, at det kan tilbedes — som hans menneskelige natur i det hele taget. Det samme gælder også for andre dele af Jesu menneskelige krop. Der kan dog anføres grunde til, at man ganske særlig tilbeder og ærer Jesu hjerte. Kristus taler selv om sit hjerte som stedet for de følelser og stemninger, som vi skulle tilegne os (jvnf. Mt. 11, 29). At sjælelige rørelser mærkes i hjertet eller påvirker det, viser erfaringen. Derfor gælder hjertet også som sindbillede for kærligheden ifølge den bibelske sprogbrug. Som følge af dette er Jesu hjerte symbolet for Jesu kærlighed til os (jvnf. 2. Kor. 7, 3). Pius VI blev tilskyndet til at tage andagten til Jesu hjerte i forsvar (1794) p. g. a. den jansenistiske syn-

odes modstand....."

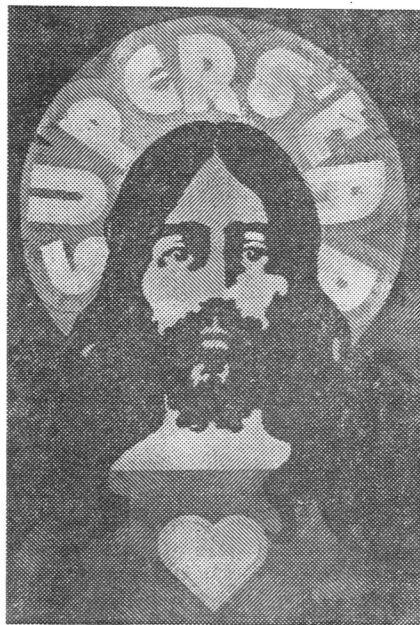
JESU HJERTE I PROTESTANTISK FROMHEDSLIV

Inden for protestantisk fromhedsliv opstod der dog også former for andagt til Jesu hjerte. Principielt kan det ikke være i modsætning til evangelisk tankegang, hvis det opfattes som kærlighed til Jesus som sandt menneske (".... zum ganzen Menschen Jesus" jvnf. Herz Jesu-artiklen i "Die Religion in Geschichte und Gegenwart" bd. III).

Brødremenigheden havde som bekendt sin hjertereligion og "blodteologi". Dens medlemmer dvælede gerne ved Jesu blod og vunder, ved Lammets gennemstukne side, så det i den såkaldte sigtelsesperiode gled ud i det helt sentimentale og smagløse. "Ich liebe mein Papachen (Gud Fader), ich liebe mein Mamachen (Helliganden) und Bruder Lämmelein (Jesus)", udbrød Zinzendorf i tidens følsomme og noget platte stil. Hans menighed havde sluttet en "specialpagt" med Kristus på sværmerisk vis, og det spores i flere af dens salmer.

JESUS SUPERSTARS HJERTE

Intet nyt under solen! Vi har såmænd en ny slags "Jesu-hjerte-andagt", import fra USA. Der sælges via "Jesusbølgen", som just er "in". Super-moderne printed shirts sælges med billede af Frelseren som Superstar. Foruden det guddommelige åsyn ses på trøjens udsmykning ofte et stort Jesu-hjerte. Nævnte vare sælges dog i disse dage for nedsat pris! Interessant er dog "Hjerteandagtens" comeback tværs over de konfessionelle grænser hos nogle af "Jesusbørnene" (Jesus people). "Love" er dog immervæk aktuelt, og "vort hjerte er uroligt, indtil det finder hvile hos Gud". Der er en del efterdønninger af "Jesus Christ Superstar", som mange synes var en betagende rock-opera. (NB! Fil. 1, 18).

SOM MAND OG KVINDE SKABTE HAN DEM. Til Peter og Else på 13 år. Udgivet af Kirkelig Samling om Bibel og Bekendelse (Kirkens Ja og Nej).

EN LILLE sag på 8 små sider. Men det er imponerende, hvad man kan nå at få sagt på så lidt plads om dreng og pige i pubertetsalderen – andre skriver side op og side ned, men når slet ikke – som dette lille hæfte – at få det seksuelle sat ind i en helhed, det døbt menneskes liv.

Hæftet vil kunne gøre god gavn og fyldest blandt unge og tillige være en god hjælp for mange forældre, som netop i denne tid står rådvilde med hensyn til disse spørgsmål.

Den er oversat frit efter Hans Heinz Reinprecht: Sex und Beat und Elternsorgen, Herder-Bücherei nr. 388, ved Beate Højlund.

Pris pr. stk. 2 kr., 10 stk. for 10 kr. Fås ved henvendelse til sognepræst Poul Ulsdal, 6893 Hemmet.

H. C. Christensen

TIL VORE ABONNENTER

DESVÆRRE er der omkring 100 abonnenter, som vi ikke har hørt fra i år. Vi vil derfor tillade os i nær fremtid at tilstille disse et indbetalingskort, og vi beder indtrængende om en ret omgående reaktion i form af en indbetaling, så vi kan slippe for at inddrage abonnementet.

Venlig hilsen,

EKSPEDITIONEN.

RETRÆTE I KOLLUND

18. til 20. september 1972

AFTER i år indbyder vi til retræte hos Mariadøtrene i Kollund i dagene 18. til 20. september. Enhver er velkommen til at deltage. Indmeldelse må ske til undertegnede sognepræst Johs. M. Nielsen, Englandsvej 330, 2770 Kastrup, telefon (01) 50 01 14 så snart som muligt.

Retræten ledes i år af pastor Poul Exner, Albertslund. Den består af gudstjenester, tidebønner og meditationer. Der bliver lejlighed til privat skriftemål. Første fælles måltid mandag 18/9 kl. 18. Retræten slutter med måltidet kl. 12 onsdag den 20/9. Det er nødvendigt at deltage i hele retræten. Prisen vil blive kr. 75.

Johs. M. Nielsen

PRÆSTEKONVENT

FOR KIRKE OG THEOLOGI

på Ryslinge Folkehøjskole 29.-31. oktober 1972

Konventets hovedemne: C r e d o.

SØNDAG DEN 29. OKTOBER

18.00 Ankomst og middag.

20.00 Velkomst.

Sognepræst, professor dr. theol. R. Prenter, Branderup: "Den ene bekendelse - de mange konfessioner".

22.00 Aftensang i kirken.

MANDAG DEN 30. OKTOBER

8.30 Morgensang i kirken.

9.00 Morgenmad.

9.30 Professor dr. theol. Harald Riesenfeld, Uppsala: "Traditioner om Jesus og regula fidei i nytestamentlig tid" I. Drøftelse.

12.30 Frokost.

15.00 Kaffe.

15.30 Professor dr. theol. Harald Riesenfeld, Uppsala: "Traditioner om Jesus og regula fidei i nytestamentlig tid" II. Drøftelse.

18.00 Middag.

20.00 Sognepræst lic. theol. Helge Haystrup, Østoft: "Fra militia Christi til kristen kejserkult".

Aftenkaffe. Drøftelse.

22.00 Aftensang i kirken.

TIRSDAG DEN 31. OKTOBER

8.00 Altergangsgudstjeneste. Skriftetale ved provst Sv. Aa. Nielsen, Haslev.

9.00 Morgenmad.

10.00 Pastor Einar Sigurbjörnsson, Island (p. t. Lund): "Credo - reflectio Islandica". Nogle linier i forholdet mellem islandsk teologi og islandsk selvstændighedspolitik.

12.00 Frokost.

14.00 Fhv. valgmenighedspræst Peder Bukh, Kerteminde: "Troens Ord". Drøftelse. Afslutning.

15.30 Kaffe.

16.00 Afrejse.

Mødeleder: provst A. Westergaard-Jacobsen, Sønderborg.

Tilmelding: sognepræst lic. theol. J. Glenthøj, Borum, 8471 Sabro.

Mødegebyr: 40,00 kr. Forplejning: 82,00 kr. Værelse: 36,00 kr. Enkeltværelse: 56,00 kr.

Tilmeldingsfrist: Senest 23. oktober.

KIRKELIG SAMLING OM BIBEL OG BEKENDELSE

har i dagene 4. - 6. august holdt årsstævne i Herning. Her blev følgende endelige udkast til vedtægter fremlagt:

§ 1 Bevægelsens navn er: Kirkelig Samling om Bibel og Bekendelse (Kirkens Ja og Nej).

§ 2 Bevægelsens formål er inden for den evangelisk-lutherske kirke i Danmark at arbejde for en samling af alle, som vedkender sig Bibelen og de tre oldkirkelige bekendelser og den augsburgske bekendelse samt Luthers lille katekismus som rettesnor ved opbyggelsen af kirken som helhed og de enkelte menigheder til at være den gudstjenestefejrende, bekendende og missionerende kirke, som har Jesu forjættelse: "Dødsrigets porte skal ikke få overhånd over min kirke".

Bevægelsen vedkender sig skriftet "Kirkens Ja og Nej" som bevægelsens vejledende udgangspunkt.

Den kalder til at

1. vedkende sig kirkens Bibel og bekendelse
2. trofast at deltage i kirkens gudstjenesteliv, samlet om nådemidlerne
3. efter evne og lejlighed at påtage sig sin del af menighedens hverdags-tjeneste.

§ 3 Bevægelsen virker udadtil ved udgivelse af publikationer og ved afholdelse af kurser og stævner.

§ 4 Bestyrelsen, som supplerer sig selv, konstituerer sig med formand, næstformand og kasserer. Den består af 11, højst 15 medlemmer.

§ 5 Der afholdes et årsmøde, hvor årsberetning og det reviderede regnskab fremlægges. Revision foretages af Kirkelig Forening for den Indre Mission i Danmark.

§ 6 Bevægelsen bygger sin økonomi på frivillige gaver.

§ 7 Bestyrelsen kan alene opløse bevægelsen. I så fald deles eventuelle tiloversværende midler ligeligt mellem: Kirkelig Forening for den Indre Mission i Danmark, Den højkirkelige Bevægelse, Selskabet Dansk Tidegærd og Kristeligt Forbund for Studerende og Skoleungdom.

NY KONFIRMANDBOG

G. A. Danell: Vor kristne tro i spørgsmål og svar med illustrationer af Eva Spångberg, med noter og tillæg af Hans Olav Okkels.

HER skal der kun gøres opmærksom på denne konfirmandbog som et velegnet materiale til konfirmandundervisningen. Re-formatio vil i næste nr. bringe en udførlig anmeldelse. Prøveeksemplar fås for 9,00 kr. ved henvendelse til pastor Hans Olav Okkels, Ranunkelvej 20, 7400 Herning.

Anders Studsgård

RESERVERET POSTVÆSENET

KIRKEDAGE I EFTERÅRET

KIRKEDAGSUDVALGET for det storkøbenhavnske område meddeler, at der under mottoet Kirkelig Samling om Bibel og Bekendelse afholdes følgende kirkeeftermiddage i efteråret 1972:

- Søndag den 1. oktober kl. 14 i Virum kirke: Pastor P. H. Lange, Holstebro: For-nyelsens kilder (den nye pinsevækkelse i de gamle kirker).
- Søndag den 5. november kl. 14 i Albertslund kirkesal: Pastor H. K. Neerskov, Dansk Europamission: Kirken bag jerntæppet.
- Søndag den 3. december kl. 14 i Enghave kirke: Pastor Tage Lunn, Århus: Om at opleve hellige steder.

Hver af disse kirkeeftermiddage indledes med messe i kirken, og efter en kaffe-pause holdes nævnte foredrag. Der bliver lejlighed til at stille spørgsmål.

På udvalgets vegne
Knut Christensen

RE - F O R M A T I O nr. 5 september 1972 15. årgang

Tage Lunn: På apostlenes grund	66
J. Em. Hansen: Nr. 625	68
Sigurd Mejndor: Hjertesymbolik og -mystik	72
Finn Viderø: Ved fremlæggelsen af Det Danske Antifonale	75
H. C. Christensen: Læst: Som mand og kvinde skabte han dem	85
Meddelelser: Redaktionelt	67
Til vore abonnenter	85
Retræte i Kollund	85
Præstekonvent for Kirke og Theologi	86
Kirkelig Samling om Bibel og Bekendelse, vedtægter	87
Ny konfirmandbog	87
Kirkedage i efteråret	88

RE - F O R M A T I O udsendes af en kreds af præster i den danske kirke.

Redaktør (ansvarshavende): Sognepræst H. C. Christensen, Agri, 8420 Knebel.
Telefon: (06) 36 55 39.

I redaktionen iøvrigt: Pastor C. B. Hansen, Elmesvinget 14, 9000 Ålborg; sognepræst Sigurd Mejndor, Hyllested, 8400 Ebeltøft; pastor O. Lund Pallesen, Rustenborgvej 5, 2800 Lyngby; sognepræst Børge Riisgaard, 7673 Harboør; sognepræst Poul Ulsdal, 6893 Hemmet.

Ekspedition: RE - F O R M A T I O v/overlærer Knud Nørholm, Emdrupvej 37, 2100 København Ø. Postgiro 88142. Telefon: (01-68) Ryvang 2971 y.

Bladet kommer i 6-8 numre årligt og koster 20 kr. (for studerende 15 kr.).

Grafik: Knud Nørholm - Sats: Anders Studsgård på IBM Bold Face.

Tryk: Dirksen & Junker, Løsning.